

Spis treści

Wprowadzenie. Łączenie realizmu z wizją przyszłości.....	13
1. Polska granica zachodnia a zjednoczenie Niemiec w świetle stanowiska polskiego.....	33
1. Ustanowienie w Umowie poczdamskiej z 2 sierpnia 1945 r. polskiej granicy zachodniej na Odrze i Nysie Łużyckiej	34
a) Legitymacja mocarstw zwycięskich do podejmowania decyzji terytorialnych w odniesieniu do Niemiec	34
b) Poczdamskie granice Niemiec	35
c) Wykonawczy charakter stwierdzenia, że „z ostateczną delimitacją zachodniej granicy Polski trzeba by poczekać do regulacji pokojowej”.....	37
d) Szczególna pozycja Polski w odniesieniu do postanowień terytorialnych Umowy poczdamskiej.....	37
e) Szczególny status państwa agresora w międzynarodowym prawie traktatowym.....	39
2. Uznanie przez NRD granicy na Odrze i Nysie Łużyckiej.....	39
3. Uznanie przez RFN granicy na Odrze i Nysie Łużyckiej	41
a) Artykuł I Układu z 7 grudnia 1970 r. zawiera uznanie przez RFN polskiej granicy zachodniej.....	41
b) Deklaratoryjny charakter artykułu I w odniesieniu do polskiej granicy zachodniej	42
c) Układ z 7 grudnia 1970 r. nie jest „układem o wyrzeczeniu się siły”	42
d) Artykuł IV Układu nie ogranicza postanowień artykułu I co do polskiej granicy zachodniej.....	43
4. Zjednoczenie Niemiec a sukcesja co do traktatów granicznych.....	44

2. Udział Polski w Konferencji „2 + 4”. Aspekty prawne i proceduralne	49
Kalendarium 1990–1992	50
Wprowadzenie	53
1. Struktura pracy	53
2. Antecedencje prawne	55
2.1. Czynniki obiektywne	57
2.1.1. Prawa i odpowiedzialność czterech mocarstw za Berlin i Niemcy jako całość	57
2.2. Czynniki subiektywne	58
2.2.1. Zagadnienie podmiotowości prawno międzynarodowej państwa niemieckiego	58
2.2.2. Stanowisko prawne RFN wobec granicy polsko-niemieckiej	60
2.2.3. Odzwierciedlenie stanowiska RFN w jej prawie wewnętrznym	61
3. Wnioski w obliczu procesu jednoczenia się Niemiec	63
Rozdział I. Droga do spotkania paryskiego	68
1. Komunikat ottawski – polskie propozycje	68
2. Zgoda na udział Polski w Konferencji „2 + 4”, polski projekt traktatu, pierwsze negocjacje	81
2.1. Polski projekt traktatu	82
2.2. Zaproszenie Polski do udziału w Konferencji „2+4”	89
2.2.1. Sprawa granicy, ostateczna regulacja prawnomiędzynarodowa oraz zniesienie praw i odpowiedzialności czterech mocarstw	92
2.2.2. Zakres udziału Polski w Konferencji „2+4”	94
2.3. Negocjacje trójstronne Polska – NRD – RFN w maju 1990 r.	101
3. Rezolucje Niemieckiego Bundestagu i Izby Ludowej z 21 czerwca 1990 r.	120
4. Spotkanie na szczepku dyrektorów politycznych Ministerstw Spraw Zagranicznych w Berlinie 4 lipca 1990 r.	130
5. Dyskurs	140
Rozdział II. Spotkanie paryskie 17 lipca 1990 r.	145
1. Przebieg spotkania paryskiego i przyjęte uzgodnienia	145
2. Notyfikowanie „protokołu paryskiego” rządowi polskiemu	169
3. Traktat o ostatecznej regulacji w odniesieniu do Niemiec (postanowienia dotyczące granic Niemiec)	174

4. Notyfikacja Traktatu o ostatecznej regulacji w odniesieniu do Niemiec rządowi polskiemu.	181
--	-----

Rozdział III. Traktat o ostatecznej regulacji w odniesieniu

do Niemiec a status prawny granicy polsko-niemieckiej	186
1. Moc wiążąca traktatu i oświadczeń złożonych w Paryżu.	186
1.1. Strony traktatu.	186
1.2. Status Polski.	189
1.3. Oświadczenia złożone w Paryżu z punktu widzenia prawa międzynarodowego.	192
2. Status prawny istniejącej granicy polsko-niemieckiej w świetle postanowień traktatu.	193
2.1. Zastrzeżenie związane z traktatem pokoju.	193
2.2. Zawarcie Traktatu między Polską a zjednoczonymi Niemcami o potwierdzeniu granicy polsko-niemieckiej.	197
2.2.1. Aspekty proceduralne.	197
2.2.1.1. Zobowiązanie do zawarcia traktatu – ramy czasowe.	197
2.2.1.2. Zawarcie Traktatu o potwierdzeniu istniejącej granicy polsko-niemieckiej jako części uregulowania „zewnętrznych aspektów” ustanowienia jedności niemieckiej.	202
2.2.1.3. Traktat o potwierdzeniu istniejącej granicy polsko-niemieckiej a „duży” traktat.	203
2.2.2. Aspekt merytoryczny – potwierdzenie istniejącej granicy.	206
2.3. Skuteczność postanowień w sprawie granicy w niemieckim prawie wewnętrznym.	208

3. Podstawy polityczne i prawne stosunków Polski ze zjednoczonymi Niemcami. Podsumowanie dokonań lat 1989–1991 213 |

1. Potwierdzenie istniejącej granicy polsko-niemieckiej.	214
1.1. Potwierdzenie istniejącej granicy polsko-niemieckiej w ramach Konferencji „2 + 4”.	214
1.2. Traktat o potwierdzeniu istniejącej granicy polsko-niemieckiej z 14 listopada 1990 roku.	216
2. Traktat o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy.	217
3. Inne istotne porozumienia.	219
3.1. Umowa o Polsko-Niemieckiej Współpracy Młodzieży.	219
3.2. Umowa o utworzeniu Polsko-Niemieckiej Rady Ochrony Środowiska.	220

3.3. Umowa o utworzeniu Polsko-Niemieckiej Komisji Międzyrządowej ds. Współpracy Regionalnej i Przygranicznej	220
4. Porozumienie w sprawie pomocy dla ofiar zbrodni hitlerowskich	220
5. Zakończenie	221
 4. Polska – Niemcy. Traktat o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy	 223
1. Koncepcja, przebieg negocjacji	224
2. Zasadnicze postanowienia	225
3. Problemy szczególnie trudne	228
4. Inne porozumienia podpisane 17 czerwca 1991 r.	230
5. Zakończenie	231
 5. Pomoc dla ofiar prześladowania nazistowskiego. Polsko-niemieckie porozumienie z 16 X 1991	 233
1. Wprowadzenie	233
2. W poszukiwaniu nowej formuły: uwarunkowania polityczne	234
3. Doświadczenia umów RFN z państwami zachodnioeuropejskimi	236
4. Struktura porozumienia z 16 X 1991 r.	238
5. Uwagi końcowe	241
 6. Sytuacja prawna Polaków w Niemczech w świetle Traktatu z 17 czerwca 1991 r. i prawa krajowego RFN	 243
1. Uwagi wstępne	243
2. Analiza postanowień traktatu	245
2.1. Problem definicji	245
2.2. Zasada równości i wzajemności	248
2.3. Polacy zamieszkali w RFN nie mający obywatelstwa niemieckiego	250
2.4. Dopełnienie prawnomiędzynarodowego standardu ochrony mniejszości prawem krajowym	251
3. Ochrona mniejszości narodowych w prawie niemieckim	252
4. Stosowanie postanowień traktatu w niemieckim prawie krajowym	253
4.1. Wcielenie (transformacja) postanowień traktatu w niemieckie prawo krajowe	253

4.2. „Powszechne reguły prawa międzynarodowego” – art. 25 UZ RFN	256
4.3. Struktura federalna RFN	258
5. Możliwości dochodzenia ochrony przez Polaków w Niemczech oraz ich organizacje	260
7. Ekspertyza w sprawie roszczeń z Niemiec przeciwko Polsce w związku z drugą wojną światową sporządzona na zlecenie rządów Republiki Federalnej Niemiec i Rzeczypospolitej Polskiej przez prof. Jana Barcza oraz prof. Jochena A. Froweina (2 listopada 2004 r.)	261
Streszczenie wyników ekspertyzy	261
Część 1.	264
1. Mandat	264
1.1. Treść mandatu	264
1.2. Kontekst mandatu	265
1.3. Roszczenia restytucyjne w rozumieniu mandatu	265
2. Interpretacja oświadczenia kanclerza federalnego	266
3. Ogólne podstawy oceny	267
3.1. Odmienne wyjściowe stanowiska prawne	267
3.2. Wspólna ocena od 1990 r.	268
Część 2.	269
4. Roszczenia Niemiec w imieniu niemieckich obywateli w stosunku do Polski w związku z drugą wojną światową na płaszczyźnie prawa międzynarodowego	269
4.1. Możliwość istnienia roszczeń	269
4.2. Rezygnacja z podnoszenia zarzutów w Układzie przejściowym	270
4.3. Oświadczenia w sprawach majątkowych	272
4.4. Uzasadnienie nowej oceny	273
5. Roszczenia niemieckich obywateli w stosunku do Polski w świetle prawa polskiego i niemieckiego	274
5.1. Roszczenia obywateli niemieckich w świetle prawa polskiego	274
5.2. Roszczenia obywateli niemieckich w świetle prawa niemieckiego ...	275
5.3. Roszczenia obywateli niemieckich do sprawowania ochrony dyplomatycznej	278
6. Podsumowanie części 2.	279
Część 3.	280
7. Środki prawne i szanse na powodzenie	280
7.1. Postępowanie przed sądami polskimi	280

7.2. Postępowanie przed sądami niemieckimi	280
7.3. Postępowanie na podstawie Europejskiej Konwencji Praw Człowieka przeciwko Polsce	281
7.4. Postępowanie na podstawie Europejskiej Konwencji Praw Człowieka przeciwko Republice Federalnej Niemiec	283
7.5. Postępowanie przed Trybunałem Sprawiedliwości Wspólnot Europejskich.	283
7.6. Postępowanie przed Komitetem Praw Człowieka na podstawie Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych.	284
7.7. Skargi zbiorowe w USA	286
Część 4.	287
8. Akty prawne i oświadczenia w przypadku procesów przed sądami narodowymi i europejskimi	287
8.1. Procesy przed sądami niemieckimi	287
8.2. Procesy przed sądami polskimi.	287
8.3. Procesy przed Międzynarodowym Trybunałem Praw Człowieka	288
8.4. Procesy przed Trybunałem Sprawiedliwości Wspólnot Europejskich.	288
Część 5.	289
9. Odpowiedź na pytania zawarte w mandacie	289
8. Orzeczenie ETPCz z 7 października 2008 r. Długi cień historii.	291
1. Kontekst prawno-polityczny.	291
2. Skarga Powiernictwa Pruskiego	296
3. Kontekst historyczno-prawny w orzeczeniu ETPCz	298
4. Specyficzny charakter przewłaszczeń związanych z II wojną światową i ich legalny charakter	300
5. Zasadnicze konkluzje prawne orzeczenia ETPCz	302
6. Lepsze wrogiem dobrego	304
7. Podsumowanie.	306
9. Zamiast zakończenia. „Był dla mnie darem”. Pożegnanie wygłoszone przez Premiera Tadeusza Mazowieckiego podczas pogrzebu Ministra Krzysztofa Skubiszewskiego 18 lutego 2010 r.	309

łącze

Pierwsze miesiące k
w drugiej połowie
zachodnich sąsiadów
Upadek muru berli
Helmuta Kohla w P
Jeszcze kilka tygodn
kwalifikowano wyp
powstania NRD, iż
niu obu państw nie
nia 14 listopada 198
Polską w RFN i stw
zjednoczenia Niem
skomplikowana w
nicy polsko-niemie

¹ W przemówien
mieckiego, formułując
Europe, Minister K. S
przypominających fajer
z wizją przyszłości”. Te
„2 + 4”. *Aspekty prawne*

² Polska-Niemcy.
z wizytą Kanclerza Fede
wybór i opracowanie J